

O MIKLOŠIČU IN JUŽNOSLOVANSKEM USTNEM IZROČILU

Vladimir Osolnik

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK821.163.41–13.09:929Miklošič F.:929Karadžić V.

Ugledni filolog Fran Miklošič je v letih 1863–1889 objavil več študij o srbskem oziroma južno-slovanskem ustnem slovstvu in junaški epiki. V najpomembnejšem in najpogosteje citiranem znanstvenem prispevku *Die serbische Epik* (1863: 1–23) je povzel in razširil *Predgovor* (1823: V–XXVIII) svojega prijatelja Vuka Karadžića: njegova literarnozgodovinska spoznanja je postavil v germanski in evropski kontekst.

ustno slovstvo, pesništvo, epika, Karadžić, Miklošič

In the years 1863–1889 the esteemed philologist Fran Miklošič published several studies on Serbian, i.e. South Slavic oral literature and heroic poetry. In the most important and often cited essay *Die serbische Epik* (1863: 1–23) he summarised and extended *Predgovor* (1823: V–XXVIII) written by his friend Vuk Karadžić. In this way Miklošič placed Vuk Karadžić's literary-historical findings in a German and European context.

oral literature, poetry, epic poetry, Karadžić, Miklošič

Ustno ustvarjanje in zlasti ustno pesništvo, kot eden izmed mnogih načinov večnega človeškega iskanja resnice, dobrega in lepega¹ oziroma neutrudnega raziskovanja razmerij med zgodovino in svobodo, značilnega za južnoslovanske književnosti in umetnost nasploh, je na začetku 19. stoletja, v obdobju romantike, vzbudilo pozornost številnih razmišljajočih oseb, izobražencev in ustvarjalcev besedne umetnosti. Med njimi so bili tudi slovenski znanstveniki, filologi ter poznavalci slovstva in lepe besede. Njihove misli so nam znane iz rokopisov in monografskih izdaj Kopitarja, Levstika, Vraza, Miklošiča, Štreklja in mnogih drugih.²

Tudi pred burnim obdobjem romantike se je izkazovalo zanimanje za ljudsko ustno slovstvo in narodno književnost, ki so jo imenovali: ljudska poezija, ljudske pesmi, anonimna

književnost, stara književnost, usmena književnost, slovstvena folklor, ustnaja slovesnost, slovesni folklor, carmina barbara, vulgares cantilena, poesia popolare (pri Rimljanih in Italijanih do konca 20. stoletja), poesie populaire (pri Francozih od Montegna dalje), Volkslieder ali Volksdichtung (pri Nemcih od Herderja in bratov Grimm dalje), ancient poetry (pri Angležih in angleško govorečih od Macphersona in Percyja dalje), oral tradition, folk lore ipd.³ Na Slovenskem so ta fenomen imenovali: ljudske pesmi, narodno blago, ljudsko ali ustno slovstvo, staro, narodno, tradicionalno, anonimno, folklorno pesništvo; tovrstna poimenovanja so v rabi še danes.⁴

Številni citirani mednarodno sprejeti termini za specifično in inicialno, bogato in raznovrstno, skozi stoletja izpopolnjevano

¹ Antični »kalon«, o katerem je za Sokratom in Platonom predaval Aristotel v atenski Akademiji, vsebuje udejanjanje nedeljivega miselnega trojstva, ki loči ljudi od drugih živih bitij: zavestno približevanje resnici, dobremu in lepemu sleherni dan v človeškem življenju.

² Pričujoče besedilo je del širše razprave, ki je na voljo pri avtorju.

³ O poimenovanjih ustnega slovstva glej Terseglav 1984.

jezikovno oblikovanje človeških idej, fantazije, občutij, spoznanj in doživetij kažejo na neodtujljivo duhovnost in vseprisotnost ustnega slovstva kot umetniškega fenomena na začetku razvojnega loka književnosti ter na njegovo temeljno vlogo v konstituiranju literarne, kulturne in nato nacionalne zavesti pri južnoslovanskih, evropskih in drugih narodih.

Na Slovenskem se zapisana spoznanja o pomenu tega fenomena, o atributih ljudskega slovstva pojavijo na začetku 19. stoletja, v spisih Kopitarja (1809), Vodnika, Jarnika, Vraza (1839), Macuna (1852), Levstika (1854), Miklošiča (1863), Valjavca, Zime (1881) in Štreklja (1894) in tudi v večstranskem zanimanju javnosti, ki je nastopila na začetku 19. stoletja in prinesla dokončno afirmacijo te stare, umetniško in spoznavno bogate, ustvarjalne ljudske oziroma narodove dejavnosti.

Kot je znano, sodijo prvi zapisi Simokate o ustnem pesniškem izražanju južnih Slovanov v 7. stoletje. Nato jim sledimo, po zapisih Porphirogenita, po cerkvenih zapisih in v *Letopisu popa Dukljanina* (prepis iz 10. stoletja). Leta 1326 o ljudskih pesmih južnoslovanskih goslarjev oziroma ljudskih pevcev piše grški avtor Grigor. V Italiji v 15. stoletju pišejo o lepem srbskem ljudskem petju in plesu pred neapeljsko kraljico v Molisseu, mestecu v Apeninih. Leta 1554 poljski avtor Mjaskowski z občudovanjem citira junaške stihe iz srbske epike. O Kraljeviču Marku in bratu Andrijašu pojeta hvarska ribiča Debelja in Zet v Hektorovičevem *Ribanju in ribarskom prigovarjanju* (Benetke, 1556). O naj-

večjem junaku slovanskega ustnega izročila pojejo tudi slovenski tolminski kmečki puntarji v ječi v Gorici pred usmrtnitvijo na Travniku. O lepem srbskem načinu petja na Madžarskem piše ob koncu 16. stoletja Tinody. *Erlangenski rokopis* (1725) izpod peresa neznanega avtorja (verjetno germanskega rodu) vsebuje 125 priljubljenih vojaških idr. južnoslovanskih, predvsem srbskih ljudskih pesmi iz Vojne Krajine ob Savi, Sotli in Kolpi (1521–1881). Fortis je v Dalmaciji leta 1771 poslušal, zapisal in prevedel ter v Benetkah objavil besedilo prelepe balade *Hasanaginica* (Viaggio di Dalmatia, 1774); o njej je z občudovanjem že leta 1875 v Angliji pisal Scott ter za njim Goethe in Herder na Nemškem, Kazincy na Madžarskem (1789), Lamartine v Franciji, Puškin v Rusiji, Mickiewicz na Poljskem, Macha in Kolar na Češkem; objavljena je bila v *Kranjski čbelici* leta 1834 v Zupanovem prevodu kot *Hasanaginica*. Istočasno se pojavijo in tudi tiskajo zbirke številnih »ilirskih«, južnoslovanskih, »slaveno-serbskih« in narodnih srbskih pesmi; posebno pozornost, priznanje in časti so si pridobile antologijske zbirke srbskega ustnega slovstva Vuka Stefanovića Karadžića, predvsem prva in druga knjiga, ki sta bili po Kopitarjevem posredovanju natisnjeni leta 1815 na Dunaju;⁵ Karadžičeve odmevne izdaje srbske ljudske epike so nastajale do leta 1868 oziroma so bile zaključene po zaslugi njegove hčerke Mine (Wilhelmine Karadžić, por. Vukomanović) štiri leta po njegovi smrti.⁶

⁴ Ta poimenovanja veljajo tudi pri drugih narodih v Evropi. Slovanska ljudstva jim dajejo različne, posebne poudarke: Rusi poudarjajo ustnost, Čehi in Poljaki starost, Srbi narodnost oziroma vseljudski značaj, Slovenci anonimnost.

⁵ Na Dunaju je leta 1814 izšla *Mala prstonarodnja slavenoserbska pjesnarica* izpod peresa Vuka Stefanovića Karadžića; prinesla je 106 raznolikih in umetniško dovršenih srbskih ljudskih pesmi; drugi del je izšel leta 1815 in vsebuje 108 pesmi.

⁶ Sledile so tudi nove knjige ljudskih pesmi, med katerimi velja omeniti *Slovenske ljudske pesmi I–IV*, ki jih je pred 1. sv. vojno v Ljubljani izdal Štrekelj; Murko: *Tragovima srpskohrvatske narodne epike* (Zagreb, 1954); Lord in Parry: *The singer of Tales* (New York, London, Beograd, 1975), ki pravzaprav povzema dosežke svojih slovanskih predhodnikov idr.

Že omenjena besedila prvih Karadžičevih objav je Kopitar,⁷ njegov prijatelj in sodelavec, mentor ter mecen,⁸ natančno prevedel v nemščino in jih v rokopisu (v prozi) poslal dvanajstim prijateljem, med katerimi so bili Goethe, Grimm, Dobrovski, Kepen, Vostokov, von Jacobs idr.

Prvi zapisi o ljudskem petju na Slovenskem so znani iz 10., 13. in 14. stoletja: omenjajo ljudsko pesem in ples, »rej«, »rajanje«, »kolo«. O ljudski epiki poročajo, ob velikem slovensko-hrvaškem kmečkem puntu 1515, zapisi v nemščini. Prvi slovenski zapisi so izpod peresa Trubarja in Dalmatina (1584): nanašajo se na liriko oz. na ljudske ljubezenske pesmi. Sredi 17. stoletja omenja ljudsko pesem *Kalobski rokopis* (1643–1651); junaško ljudsko pesem omenjata zgodovinar Schönleben in Valvasor (*Slava vojvodine Kranjske*, 1689). Kot odmev na Macphersonove *Osijanove balade* je nastal spis Pohlina (1768) in nato Zakotnika, ki je sestavil prvo znano rokopisno zbirko slovenskih ljudskih pesmi (1776), nato omembe Linharta (1780), Kopitarja (1809), Kuralta, prvi sistematični zapisi ljudskih pesmi Vodnika (1811), zbiratelja ljudskega blaga Smoleta, Zupančiča, koroških piscev Jarnika in Majarja, že omenjeni Zupanov prevod *Hasanaginice* (1834), zapisi štajerskih rojakov Primica in pesnika Vraza, ki je Karadžiću posvetil svojo obsežno zbirko slovenskih ljudskih pesmi pod Gajevim naslovom *Narodne pjesni ilirske* (1839). Ljudsko pesem sta omenjala Prešeren in

poliglot Čop, sogovornika poljskega izgnanca Korytka, ki je v Ljubljani izdal *Slovenske pesmi kranjskiga naroda, Prvi svesik* (1839), in plemiškega Prešernovega gojenca Grüena, ki je v nemščini objavil obsežno zbirko slovenskih ljudskih pesmi *Volkslieder aus Krain. Ubersetzt von A. G.* (Leipzig, 1851). Sledili so prispevki Macuna, Levstika, Kočevarja (1858), Cegnarja (1860), Miklošičev pomemben celovit prikaz srbske epike (1863), različne zbirke štajerskih rodoljubov Razlaga in Valjavca, komparativna grško-srbska študija profesorja na gimnaziji v Sremskih Karlovcih in na Visoki šoli v Beogradu Zime (1881), Trdinove zbirke o ljudski prozi, zbirka univerzitetnih profesorjev Kreaka in Štreklja na univerzi v Gradcu, ki sta izdala 11.000 zbranih slovenskih ljudskih pesmi (I–IV, 1894–1916); njihovo delo so nadaljevali Glonar, Marolt, Grafenauer, Kidrič, Slodnjak, Matičetov, Vodušek, Merhar, Jurančič, Z. Kumer, Rotar, Terseglav, Grdina, M. Stanonik idr.

Zlasti pomembno je Karadžičevo zapisovalno, opisovalno in razlagalno delo; ob objavi antologijsko izbranih 11.600 srbskih ljudskih pesmi iz južnoslovenskih pokrajin je podal tudi njihovo prvo literarnoteoretično in literarnozgodovinsko analizo. Njegovo delo je oblikovalo poglede na pozabljeno ustno slovstvo, predvsem pri srbskih, južnoslovenskih in slovanskih raziskovalcih zgodovine, književnosti, jezikov in kulture, ter je bilo zelo odmevno v zahodni in srednji Evropi.

⁷ O Kopitarju, ustanovitelju znanstvene slavistike in »monstrumu znanosti«, ter njegovih znanstvenih dosežkih so zbrana številna poročila. O njem so pisali Karadžić, Sreznevskij, Grimm, Miklošič idr., v drugi polovici 20. stoletja Šaulić, Dobrašinović, Pogačnik idr. Glej tudi *Kopitarjev zbornik* (1994), ki prinaša 59 znanstvenih prispevkov o njegovem življenju in delu.

⁸ Kopitar je s pomočjo svojih somišljenikov, med katerimi je bil tudi zbiralec, urednik, založnik, komentator, prevajalec in razlagalec ustnega slovstva Karadžić, načrtno utrl pot Slovanom, slovanskim jezikom, zgodovini in slovstvu v germansko-romanski evropski svet fevdalne dobe. Na njegovih idejah, mislih, načrtih, besedilih so participirali številni znani znanstveniki in pesniki (Puškin, Mickiewicz, Vraz, Lamartin, Forlani, Goethe; ob Karadžiću, Miklošiču in Levstiku tudi Grimm, Humbolt, Dobrovski, Courteney, Šafarik, Franceschi, Patton, Vondrak, Sreznjevskij, Kravcov, Prop, Veselovski, Herman, Jireček, Maretič, Bogišić, Novaković, Schmauss, Gesemann, Katičič, Čubelič, Stulli, Delorko, Tolstoj, Mikitenko idr.). Na Slovenskem praktično ni imena med slavisti, ki se ne bi vezalo na njegovo znanstveno misel; najpomembnejša sta bila Miklošič in Levstik, nato Krek, Murko, Navratil, Valjavec, Zima, Volčič, Štrekelj, L. Sadnik, Hafner, Matičetov, Vodušek, Z. Kumer, Jurančič, Rotar, Koruza, Terseglav, K. Šturm - Schnabl, M. Stanonik, Grdina idr.

Lepota teh pesmi je presenetila evropsko javnost: v Karadžičevem »premišljenem izboru in vstajniški redakciji« (Jurančič 1958) ter skozi njegove »učinkovite estetske in jezikovne posege« (Murko 1951), ob stvarnih pojasnilih, so prinesle vsestransko zaslužen priznanje ilirskemu, južnoslovanskemu, »morlaškemu«, balkanskemu, predvsem pa srbskemu ljudskemu ustvarjalnemu geniju.

Miklošič, »največja slavistična osebnost 19. stoletja« (*Ottuv slovník naučný* 1901: 290–295; *Enciklopedija Slovenije* 1993: 135–137), je bil Kopitarjev učenec in naslednik njegovih slavističnih nazorov, ugledna osebnost v znanstvenih in političnih krogih druge polovice 19. stoletja; obenem je bil tudi osebni prijatelj Karadžića, Njegoša, Vraza ter izvorni poznavalec ustnega izročila Slovencev in drugih južnoslovanskih ljudstev. Med številnimi področji njegovih raziskovanj je bilo tudi ustno slovstvo, o katerem je na Dunaju objavil štiri odmevne razprave: *Die serbische Epik* (1863), *Beiträge zur Kenntniss der slavischen Volkspoesie*, *Die Volksepik der Kroaten* (1869), *Über Goethe's »Klaggesang von der edlen Frauen des Asan Aga«* (1883) ter *Die Darstellung im slavischen Volksepos* (1889).⁹

Najodmevnejša in najpogosteje citirana je prva razprava, ki je bila natisnjena tudi v obliki brošure ter še istega leta prevedena v srbščino in objavljena v znamenitem *Letopisu Matice Srbske*, enem najstarejših in najuglednejših južnoslovanskih znanstvenih glasil. Prevedel jo je Popović, tekoče, v slogu Karadžičevega izražanja in formiranja jasnih stavkov. Zato se bralec danes sprašuje, ali ni pri nastanku tega Miklošičevega nemškega besedila, objavljenega v gotici (*Oesterreichische Revue II*, Wien 1863, 1–23), ali v

stari inačici srboruske cirilice (*LMS*, Novi Sad 1863, 74–103) sodeloval Karadžić osebno ali morda njegova hči Mina.

V triindvajsetih poglavjih oziroma točkah, prevedenih pod naslovom *Epsko pesništvo u Srba*, Miklošič z izbranimi besedami in številnimi primeri pojasnjuje evropskemu (predvsem germanskemu) bralcu svoja doživanja o srbski oz. južnoslovanski epiki v srbskem, srbohrvaškem/hrvaškosrbskem jeziku. S priznanjem povzema, razširja in dopolnjuje misli in formulacije iz Karadžičevih knjig ter jih sooča s stališči pomembnih avtorjev svojega časa oz. zahodne Evrope. V uvodu predstavi Srbe in srbsko epiko v luči takratnega dominantnega Homerskega vprašanja, ki je desetletja pretresalo Evropo, tj. misel, da epika odraža duha/dušo naroda ter da razvita epika rodi svoj narodni epos, kot sta pomotoma trdila Grimm na predavanjih 1822 v Jeni ali Mickiewicz 1838 v Parizu idr. Z njimi polemizira in dokazuje, da ljudski pevec v vseh časih poje o posameznem dogodku ali junaku, celo večkrat, ter da šele poznejši čas s posebnim trudom in ciljem izbrano temo strne v novo celoto: narodni junaški ep. Strnjeno predstavi motive, vsebino in obliko srbskih epskih ljudskih pesmi, kjer z izbranimi besedami dopolnjuje preprosto izrečene Karadžičeve misli, razumljive tudi nepoučenemu bralcu, iz Predgovora druge izdaje srbskih ljudskih pesmi izdane v Lipisci 1822.¹⁰ Nato povzema njegovo delitev pesmi na moške, epske, in na ženske, lirske, izpusti pa »prelazne pesme«, po Karadžiću prve zametke dramatike v baladah in romancah. Izogne se tudi kratki, a jasni Karadžičevi navedbi, da so časovno najprej nastale lirske pesmi: tedanji evropski razpravljavci so prvenstvo pripisovali himnični poeziji in

⁹ Poleg teh razprav je Miklošič, ki je vestno spremljal slovanske objave v svetu, objavil še štiri vsebinsko sorodne študije, ki se nanašajo (tudi) na ustno slovstvo, verovanja, mitologijo in prazgodovino južnoslovanskih plemen oziroma ljudstev, ki jih zaradi omejenega prostora tukaj ne navajam podrobneje. Glej *Ottuv slovník naučný* 1901: 290–295.

¹⁰ Natančen naslov Karadžičeve izdaje (po četrti izdaji) se glasi: *Srpske narodne pjesme. Skupio ih i na svijet izdao Vuk. Karadžić. Knjiga prva, u kojoj su različite ženske pjesme. 1932. Beograd (četvrto izdanje): Izdanje i štampa državne štamparije*. Vsebino navedene monografije pojasnjuje Karadžičev uvod: Iz predgovora Vuka S. Karadžića izdanju od 1824 godine; U Lipisci. Na Božij dan 1823. V. S. K.

epiki. Prav tako močno strne razlago različnih vrst ženskih pesmi, doda Kopitarjeve misli in citira sorodne romunske, finske, bolgarske in črnogorske vsebine. Dobesedno povzema nekaj Karadžičevih primerov za šaljive stihe, ki s svojo ironijo razveseljujejo občinstvo, ter ob mitoloških ne navaja religiozних pesmi, ki so jih sicer po Karadžiću citirali poznejši raziskovalci. V šestem poglavju popisuje nastanek »narodne poezije«, pesmi in jezika po Karadžiću, ter dodaja svoja spoznanja. Prav tako natančno pozna vse odtenke v odzivih na srbsko epiko, ki so sledili Karadžičevim objavam, ter skladno z romantičnim pogledom razlaga epsko dobo v usodi narodov, v kateri »svaki narod kao svetinju zaklanja svoje unutrašnje biće od tudjinskog upliva... i nastoji da svoje sobstveno biće izobrazi« (Miklošič 1983: 82).¹¹ Nadalje pojasnjuje neizogibne spremembe, ki v teku časa potekajo v sleherni narodni tradiciji in v ljudski ustni poeziji ter ki postopoma prinašajo zaton epike. Nasprotno pa epika pri Srbih nastaja, ima funkcijo in ugled; v njej sledimo spoštovanju starih časov in tudi opisom novih časov (boj na Kosovu 1389, Grahovu 1796) oziroma današnjih usod. Sledi tiskarska napaka, ki s številko ponovi poglavje 8, v katerem Miklošič ponavlja misel, da epska pesem nastaja takoj po dogodku in v matičnem okolju; pozneje se spreminja in umetniško dopolnjuje. Glede avtorstva relativizira trdo Karadžičevo stališče, da je avtor srbske epike preprosto ljudstvo; meni, da epska pesem ni mogla nastati med nižjimi sloji, kar pozneje, v poglavju 11, kjer srbsko ljudstvo izrecno imenuje za »nosilca epike«, skrbno premisli in s tem preprostega človeka ne izključi kot možnega ustvarjalca dovršene umetnine. Poskuse, da bi izobraženi pesniki sestavili ep, npr. Kaper o knezu Lazarju, zavrača; posamezne pesmi naj ostanejo samostojne.

Na vprašanje, ali srbska epska pesem raste ali upada (poglavje 9), Miklošič odgo-

vori z opisovanjem litovske, srbske in novogrške epike: poudarja specifično srbske pesmi, ki raste, ter ponovno dopolnjuje Karadžičeve misli o nujnosti razmeroma manjšega obsega epske pesmi, nalogah pevca ter odzivih poslušalstva, poudarja naravne danosti, potencial pevčevega glasu in čas trajanja sposobnosti sprejemanja besedila: »Prostor epske pesme graniči se svakako fizičkom i duhovnom snagom pevačevom i duhovnom slušaočevom: onaj mora da ume pesmu na jedan put ispevati, a onaj da je ume shvatiti« (prav tam: 87). Dopolnjuje Karadžičevo razlago, da epika opisuje le eno dejanje in eno osebnost, da mora biti strnjena, dinamična ter da poje o znanem dogodku ali junaku, kar olajšuje nalogi pevca in poslušalca. Napačno soglašja s stališčem Wackernagla, da je kronološko prva nastala epska poezija, nasprotuje pa njegovi trditvi, da epika postopoma nujno pada v balade in romance, kar »ne mogu iz izkustva nikako potvrditi« (prav tam: 88).

Skoraj dobesedno povzema Karadžičevo popisovanje pokrajin, kjer je epika še živa, in misel, da je last srbskega ljudstva in sosednjih plemen; pri tem izrecno omenja Hrvate in slovenske Istrijane, ki epike nimajo. Tudi misel, da se pesmi iz kraja nastanka selijo drugam, povzema po Karadžiću in jo podrobneje utemeljuje (prav tam: 89): iz Srbije je segla tudi k Slovencem; tu citira Grüna in njegovo zbirko kranjskih pesmi *Blumen aus Krain*. Skoraj dobesedno prepisuje Karadžičeve besede o razširjenosti petja ob guslah in o najpomembnejših ustvarjalcih epike, Karadžičevih pevcih Podrugoviću in Višnjiću. Kot je znano, Karadžić poimensko navaja 109 pevcev, kar so pozneje povzeli največji poznavalci ustnega slovstva, Latković (1954), Jurančić (1958), Nedić (1962), Rotar (1970), Terseglav (1984) idr.

Sledijo poglavja o značilnostih epskega sloga in stilskih figurah v ustnem slovstvu, ki

¹¹ Tukaj (in v nadaljevanju) sem citiral iz Miklošičevega besedila: Franja Miklošič, 1863: *Epsko pesništvo u Srba*. Novi Sad: LMS. 74–103, ki povzema Predgovor Vuka. S. Karadžića iz njegove druge izdaje srpskih narodnih pesmi (I–IV) v Leipzigu (napisan 1822).

so prav tako povzete po Karadžiću, vendar selekcionirano, skrajšano in dopolnjeno. Miklošič dodaja primerjave s Homerjevimi stihi, postopkom oblikovanja, navaja stalne epitete, tipična ponavljanja, začetke in konce pesmi, skandinavske in angleške vzporednice ter s tem odpira prostor za podrobnejše tovrstne študije, ki so sledile v poznejšem preučevanju, npr. v Zimovi grško-srbski komparativni študiji (1881) ali v Mareticéevem prikazu »naših« (srbskih) stilnih figur (1895). Tudi ti primeri so iz Karadžićevega Predgovora (1823), le da so navedbe strnjene in skrajšane (prav tam: 95–97).

Poglavje 21 govori o metru v epiki različnih narodov, o slovanskem, tukaj srbskem ali junaškem desetercu, ki ga štejejo za temelj slovanske epike. Miklošič nasprotno od nekaterih nemških razpravljavcev (Herman, Miller, Berk) meni, da deseterec ni preprost in da je stroga ocena njegove melodijske enoličnosti napačna. Glede rime, redko na koncu ali pogosteje sredi stiha, soglašja s Karadžićem, ki jo šteje za redko naključje; kitice pripisuje le ženskim pesmim, kot to velja za klasiko; inštrument ali spremljevalno petje ob recitiranju epskih pesmi je le ozadje za prikazovanje pomembne vsebine, ki ne sme zakrivati osnovnega sporočila, zato je prav, da je melodija enolična. Celotno besedilo sklence citat: »Tiha lepota u pesmi srbskoj, što se izliva u čistom jeziku, prolazi gotovo neopazena u današnje doba [...] no ne će dugo još potrajati, te će se ovoj poeziji jednom razčistiti [dodeliti, V. O.] dostojno i znamenito mesto u istoriji književnosti« (prav tam: 103).¹²

Iz navedenega sledi, da je Miklošič izvrstno poznal srbsko in južnoslovansko ljudsko pesem, trud in dosežke Karadžića, njegove številne objave ter razlage »narodne poezije« in »narodne književnosti«, pa tudi mnenja iz učene Evrope; da je srbsko epiko obravnaval znanstveno ter da je nasprotoval površnim

ocenam nekaterih avtorjev (Bonitz, D'Hericault, Schifner, Wolf); bistvo fenomena je prenesel z zunajliterarnih razsvetljenskih in romantičnih emotivnih observacij na realistične jezikovne in stilne komparacije, ustno ljudsko slovstvo pa je uvrstil na začetek razvojnega loka posamezne nacionalne književnosti. S tem je relativiziral njene etniške, etiške in estetske kvalifikacije, ki so jih slovenski in zlasti srbski kritiki šteli za najvišje in nenadomestljive vrednote v oblikovanju umetniške besede. Po Miklošičevih spoznanjih je ustno slovstvo kot prvoten izraz estetskega oblikovanja govorjene besede vključeno v določeno razvojno etapo književnosti, v kateri se uresničuje in tudi izčrpava ter s tem izpolnjuje svojo funkcijo. Istočasno je spodbudil polemike in raziskave oz. dopolnitve Karadžićevih in svojih ugotovitev s tezami, da ljudsko slovstvo izraža duh pevca in duh njegovega naroda, da je doba epske poezije prehodna stopnja v razvoju kulture nekega plemena in ljudstva, ki se ne more povrniti, da še ni bilo znanstveno nesporno ugotovljeno, ali je njene visoke umetnine ustvaril posameznik iz preprostega ljudstva ali iz socialno višjih slojev. S tem se je uvrstil med prve preučevalce srbskega ustnega slovstva in ustnega slovstva nasploh, ki so bili opremljeni z znanjem in izkušnjami ter ki so lahko svoje razprave pisali z argumenti znanstvene raziskave, v razpravljalnem diskurzu in s preverljivim postopkom, utemeljenem z analizami, komentarji in strokovnimi kompetencami. S tem je potrdil, da so v mednarodnem znanstvenem procesu, ki je odkril in raziskal številna vprašanja o jeziku in književnosti, umetnosti in njenih dosežkih, imeli znanstveniki slovenskega rodu pomembno in ugledno mesto.

Literatura

Enciklopedija Slovenije, 1993. Ljubljana: MK. 135–137.

¹² To so izbrane besede uglednega moža in velikega poznavalca ustnega izročila, nemškega učenjaka Grimma, na univerzitetnem predavanju v Jeni iz leta 1832, ki se je zaradi lepote srbskih epskih pesmi celo naučil srbskega jezika.

- JURANČIČ, Janko, 1959: *Srpska in hrvatska ljudska epika*. Ljubljana: MK. 129–153.
- KARADŽIĆ, Vuk Stefanović, 1823: *Srpske narodne pjesme. Skupio i na svijet izdao V. S. K.; Knjiga prva, u kojoj su različite ženske pjesme.* (I–IV). Predgovor: »U Lipisci. Na Božij dan 1823. V. S. K.« Beograd: četvrto državno izdanje. V–XXVIII. 23.
- MIKLOŠIČ, Franja, 1983: *Epsko pesništvo u Srba*. Novi Sad: LMS. 74–103.
- MURKO, Matija, 1951: *Tragom srpskohrvatske narodne epike*. Zagreb: JAZU.
- OSOLNIK, Vladimir, 2002: O srpskoj narodnoj književnosti u Sloveniji u XIX veku. *Srpska književnost u kontekstu evropske književnosti / Naučni sastanak slavista u Vukove dane, Beograd, Novi Sad, 12.–17. 9. 2000.* Beograd. 195–204.
- Ottuv slovník naučný*, 1901. V Praze. 290–295.
- TERSEGLAV, Marko, 1984: *Ljudsko pesništvo*. Ljubljana: DZS. 14–21.